

Людмила Кирова (Лодз)

ДИСКУРСНИТЕ ОБЩНОСТИ В ОБЛАСТТА НА КОМПЮТЪРНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ И СЛАВЯНСКИТЕ ЕЗИЦИ

Изследването на езика независимо от говорещите и ситуациите, в които те използват речта, не може да хвърли светлина върху живота на езиковата система. Дискурсът обаче – дейността на субектите, вписани в определени контексти – ни дава единицата за изучаване на комуникацията [Менгьоно 2000: 17]. В конкретни условия употребата на езиковата система е ограничена и ясно могат да се анализират връзките между избора на езиковите средства и социалните и ситуативни фактори, които ги диктуват.

Социалният фактор, чието въздействие върху езика изследваме, са *компютърните технологии* (КТ) – название, обединяващо информационните и комуникационните технологии. Единствено проучвайки разнообразието от дискурси, използвани в тази комуникативна сфера, става възможно да бъдат обособени жанровете, характерните им черти, фреквентността и типологичните особености на речниковия състав, които са в корелация с посочения фактор. Настоящата статия излага резултатите от проучване върху дискурското поле, свързано с КТ, в различни славянски езици. Сравнението между използваните типове дискурси и речников състав в отделните славянски езици очерта ресурсите на дискурсивни образувания, които показват общи черти помежду си, имащи отношение към социалните характеристики на говорещите.

Изследването е проведено първо върху материал от българския език [Кирова 2007] и създадената система и методика са екстраполирани върху други славянски езици, за да се направи сравнение. Бе проучена речта на *компютърно базирани групи* (КБГ). Така нарекохме обединение от индивиди, чиято обща социална характеристика е извършване на дейност с компютър и редовно взаимодействие с други индивиди, извършващи същата дейност с компютър [Кирова 2001a]. Най-голям обхват и популярност имат компютърните общности на *компютърджии* (независимо професионалисти или не, при това границата често

е формална), *геймърите* (играчите на видео игри) и *чатърите* (редовните ползватели на online общуването от типа чат).

Огромна част от речевите взаимодействия между членове на КБГ протича под формата на т.нар. *компютърно опосредствана комуникация* (КОК). За КОК се приема „всяка форма на междуличностна комуникация, която използва някакъв вид компютърна технология за пренасяне, съхраняване, аотиране и представяне на информация от един или повече участници” [Санторо, цит. по Дерменджиева 2001: 34–35]. По-конкретно става дума за изследване на жива реч под формата на *текстово базирана КОК*, т.е. тази, която се осъществява чрез текст, представляващ изказвания на участниците в комуникацията и е типична за общуването в интернет.

Установено бе, че използваните дискурси независимо от езика, чрез който се осъществяват, споделят общи характеристики. Техният тип е в зависимост преди всичко от социалната дейност, в която се упражняват, както и от възрастта на участниците. На практика това означава, че се формират дискурси, а от тук и особености на речника, типични за определени видове КБГ. От друга страна, проучените дискурси в различните езици са в отношение и към едни и същи социални функции на речевата дейност: обмен на *информация*, потвърждаване на отношения на *солидарност*, *операционална функция* (речта помага да се извършва друга дейност) и *забавление*. Последиците от тази еднаквост са, че не само се практикуват едни и същи жанрове, но в техните рамки се реализират твърде подобни йерархии на посочените функции. Благодарение на този факт в речниковия фонд на съответните езици се формират пластове от лексикални единици с идентичен функционално-стилистичен статус, които изведохме: *термини*, *професионализми* (оперативни термини за бърз обмен на информация в ежедневната дейност) и *професионални жаргонизми* (назовавания за експресивна оценка на денотата, типични за тези разговорни дискурси, в които присъства функцията забавление).

За да се анализира речниковия състав, за българския език е приложена следната методика. В проучваните дискурси се изследват графични думи, чието понятийно значение е с референт от областта на КТ. Това значение е в ролята на *социолингвистична променлива* (СЛП), а различните му лексикални реализации се явяват нейни *социолингвистични варианти* (СЛВ). Към всяка лексикална променлива има ветрило от варианти, които представляват синонимен ред от названия с различни формални, стратификационни и стилистични характеристики. Напр. при СЛП *free-ware* ‘софтуер за свободно разпространение’ в корпуса се срещат следните СЛВ: *свободен за разпространение софтуер*, *безплатен софтуер*, *free-ware*, *free soft*, *гювеч*, които функционират в български контекст, и СЛВ

freeware, който функционира в английски контекст. В последствие статистически са изчислени честотите на вариантите, което дава основа за анализ на значимите явления и достоверни заключения за тенденциите. За други славянски езици е правен само качествен анализ на дискурсите, сравнителен анализ помежду им, както и между дискурсивните образувания в отделните езици.

Иновационната природа на КОК налага да се изследват явления, които се проявяват в самия дискурс, но рефлектират върху номинациите и техния образ в текста. Беше установено, че основните признаци, по които се различават СЛВ засягат употребата на лексикални единици и словообразователни елементи от два езикови кода – на даден език и на английски, т.е. налице е билингвизъм под формата на превключване и смесване на кодовете. Явява се интерференция както при номинацията – прилагане на еднакви словообразователни модели, наложени чрез английски заемки или калки, така и при графичната реализация на лексемите – използване на чужда орфографична система. Наред с това във всички изследвани славянски езици са налични родноезикови и хибридни образувания, които са с ярка конотативна характеристика. Това е ефект от нахлуването на живия език на професионалните и социалните общности, свързани с непосредственото практикуване на дейности, в сферите на публичността.

Еднотипното противопоставяне на СЛВ към откритите СЛП по прагматични и релационни признаци направи възможно и необходимо групирането на конкретните реализации в *типови социолингвистични варианти* (ТСЛВ). Като *типова социолингвистична променлива* (ТСЛП) се явява типът вариране на езикови средства по отношение на езиковия код и по отношение на различни равнища в езиковата система на даден език, което има социолингвистичен смисъл. Тя е бинарна опозиция на социолингвистични маркери, т.е. носи информация за стратификационен и ситуационен статус по езиков или орфографичен признак, който отразява влияние на фактора КТ. Като членове на опозицията са противопоставени ТСЛВ, които се реализират, в единия случай, в рамките на нормите на даден език, а в другия случай, демонстрират явления, проникнали от английския език. Те се извеждат в различни по тип контекст и дистрибуция:

- на равнището на жанра: честота на употребата в електронна *статия*, в *електронен форум* и в *чат*;
- в позиции на свободен и на ограничен избор на говорещите: честота на употребата в позиции на прагматичен натиск ТИС, РС, ТИД, РД и СП (изясняват се по-долу);

• при собствените имена: честота на употребата при неизбираеми собствени имена (*имена*) и при избираеми собствени имена (*никове*).

Посоченият метод позволява, проучвайки влиянието на фактора върху функционалното използване на езика в процеса на речева комуникация, да се отчита въздействието му върху самата езикова структура, което се осъществява изключително посредством употребяваните лексикални единици.

Както в българския език, така и в останалите славянски езици са наблюдавани типови вариации (ТСЛП) от следните видове:

1. *Вариране на езиковия код*. В ролята на ТСЛВ се противопоставят езикови единици, които принадлежат към системата на английския език спрямо други, принадлежащи към системата на съответния славянски език, напр. *view* – *изглед* (BG). Не може винаги да стане ясно дали става дума за вмъкване на английска дума или за интегрирана заемка, напр.: *to moze podaj jakis link* (PL)¹. Няма колебание, когато думата е написана на кирилица (за езиците, които я използват), както и когато думата носи формоизменение, характерно за съответния език: *ja nadal prosze o linka do tego bardzo dla mnie watpliwego fsb280 na samsungach* (PL).

2. *Словообразователно вариране*². В ролята на ТСЛВ се противопоставят словообразователни начини и модели, пренесени чрез английски заемки, спрямо други, типични за системата на съответния славянски език. Тук има варианти, които в различна степен следват езиковите тенденции към *интернационализация* или към *национализация*. Когато са варианти към едно и също понятийно съдържание, те образуват синонимен ред, напр. в български: *демонстрационна версия* – *демо версия* – *демо* – *deto* (бълг. с латиница) и *deto* (англ. лексема).

¹ Примерите са с оригиналния си правопис. Характерно за писмената комуникация в интернет е, че специфичните букви от азбуките на славянските езици (напр. а, е, з, і и пр. в полски, буквите с диакретични знаци в чешки, словашки и др. езици), използващи латиница, често се заместват с техните базови ортографични варианти (напр. за полски с а, е, з, і и пр.). Използването на главни букви също е редуцирано, за да се спестят два удара по клавиша за превключване от малки на главни букви и обратно. Употребата на главни букви има и друга функция – да компенсира липсата на интонация при КОК. Означава, че звукът/думата/изразът написан така се изговаря по-силно, т.е. или даден звук носи ударението, или за дума/израз – че се вика. Не са рядкост и чисто техническите грешки поради бързината при писането. Те също не са поправяни, защото носят прагматична стойност. Установи се, че потребителите на интернет коригират такива грешки единствено, когато те предизвикват неразбиране у слушателя, или когато пишещият допуска, че е възможно да се породи неразбиране или двусмислие.

² Заемането и синапсият условно са подведени към словообразователното вариране. Основание за това дава отношението на словообразователна мотивация между заетите думи и техните производни, включително синаптични словосъчетания.

- заемки и техни деривати, хибриди от чужда основа и афикси на езика приемник: *офтопик, бета, бетатестов, сърчване, гугълвам, гмейлвам* (BG); *Zna li ko kako da konvertujem NTFS particiju u FAT32, a da nije formatiranje, kako bih mogao pisati po njoj i iz Linux-a i iz Windows-a* (SR); *News: компютеры, монитори, ноутбуки, видеокарты, hard, железо* (RU); *spróbuj przeinstalować Counter-strika; raz się bawilem kompkiem i zrypałem kilka rzeczy* (PL);

- новообразувани думи от родни или одомашнени словообразователни средства: *записвачка, кирилизация* (BG); *наладонник, качалка, Рунет* (RU); *drukarka, koncentryk* (PL); *stampac* (SR); *počítač* (CZ, SK);

- калкирани словосъчетания и сложни думи:

- с чужд компонент в атрибутивна функция: *shell акаунт, десктоп машини, уеб-сърфист, видеоплейър, хипервръзка* (BG); *Komfortné balíčky BUSINESS sú určené pre firemné webové prezentácie a pre užívateľov, vyžadujúcich komfort v obsluhu webovej stránky. – Odporúčame na prevádzku portálov a webstránok generovaných z databázy* (SK);

- новообразувани словосъчетания с родни или одомашнени словообразователни средства: *списък с контакти, синтактичен анализатор* (BG); *Može se instalirati i trajno na tvrdi disk* (SR); *bo najczęściej chodzi tutaj o kompatybilność płyty głównej, sterowników* (PL).

Според допълнителни особености на словообразователния начин вариантите могат да бъдат характеризирани още като:

- инициални абревиатури:

- термини: *LCD, ДВД-мо* (BG); *pokusavali smo sloziti nekakav mali lan i bilo je raznog premjestanja diskova* (HR); *to intuicyjny konwerter, który pozwala na zmianę pliku wideo na jeden z popularnych formatów zapisu, m.in. MPEG, WMV, H.264.* (PL);

- факултативни абревиатури: *F2F* (от *face to face* ‘лице в лице’), *3D* (от *three-dimensional* ‘триизмерен’), *msg* (от *message* ‘съобщение’, употребява се за електронно съобщение), *GL* (Gnu Linux) (BG). Такива варианти обикновено във всички славянски езици са еднакви с оригинала. Някои от често употребяваните в езиците с кирилица може да се кирилизират: *ИМХО* (от англ. *IMHO* – *In My Humble Opinion* ‘по моето скромно мнение’ (RU). В други случаи следвайки нормата за абревиация, заемките се калкират: *Чаво* (русификация от англ. *FAQ* – *Часто задаваемые Вопросы* или *Частые Вопросы*) (RU);

• усечени думи: *мод, мейл, инстал, лап, бук, сисадмин* (BG); *...что столько разного софта на одной машине нужно и винда при сетевой загрузке столько времени профиль создает?*(RU); *i rupo pokusaja da se osposobi jedan stariji комп.* (HR); *chciałem podkreślić proca 3200+ i nie wiem jak się do tego zabrać...* (PL); *Márinka na netu* (CZ);

• синаптични словосъчетания:

– със суфиксен компонент: *мрежов протокол* (BG) *zapora ogniowa* (PL); *internetová adresa* (SK); *emailové adresy* (CZ); *Ruterova WAN – IP adresa ce dozvoliti kompjuterima koji nisu u tvojoj mrezi da pristupe tvom SQL Serveru...* (SR);

– с безсуфиксен компонент: *гейм клуб, интернет протокол, DVD-II ROM устройство* (BG); *dvd obaly; Email adresa sa dá v PHP jednoducho verifikovat' pomocou funkcie eregi* (SK); *TCP port, 'Default Gateway' adresa, video fajlove; da usmeris na jenu network lokaciju; Ruterova WAN – IP adresa ce dozvoliti kompjuterima koji nisu u tvojoj mrezi da pristupe tvom SQL Serveru...* (SR).

3. Семантикономинационно вариране. В ролята на ТСЛВ се противопоставят модели на семантична деривация, пренесени или повлияни от английския език спрямо други, създадени чрез семантичен пренос, съществен в съответния славянски език. Според опозицията *интернационално – национално* в основанието за преноса на значението те са:

• калкирани семантични деривати: *памет, бисквитка (cookie)* (BG); *Jakie pamięci polecacie do własnie takiego ОС...* (PL);

• семантични деривати на родна основа: *илюз (gateway), джиткам (играя компютърни игри)* (BG); *wszystkie pamięci oparte na kościach Winbond BH5/BH6* (PL); *залить (закачать файл на сервер), слить (скачать файл с сервера)* (RU).

Според вида на промяната в значението на родната лексикална единица, която се явява изходна за семантичната деривация, те могат бъдат квалифицирани като:

• семантични деривати с пренос на значението: *зарещдане, танет; Ako ti ne prepozna Slack (windows sigurno hoće), javi* (SR); *Problem z Ramem w XP-ku !, XP nie widzi powyżej 3 gb ramu; Wymyślane przez nudzących się hackerów, którzy akurat nie mieli żadnego programu do złamania lub po raz kolejny wieszal się im komputer* (PL);

• семантични деривати със стеснено значение: *снимка (дигитална снимка); ova distribucija podliježe tzv. GNU/Linux licenci, ako nije za pojedine softverske pakete drugacije naznaceno; Potrebno je samo promeniti menu* (SR); *Посмешила картинка с 7 номера ТМ за 57 год.* (RU); *jądro (kernel)*;

przycisk, guzik, klawisz; katalog (folder, directory); Tu możesz wyłączyć plik wymiany (PL).

Синонимният ред, образуван от варианти, назоваващи едно и също понятийно съдържание, споменат по-горе, наред с получените по други начини варианти – словообразуване, заемане, вмъкване на лексикална единица от друг език – може да съдържа един или повече членове, които са семантикоминационни варианти, напр: *kość – układ scalony, chip* и англ. вариант *intergrated circuit (PL)*.

4. *Вариране на лексиката по стилистична характеристика и прагматична функция.* В ролята на ТСЛВ се противопоставят начини за производство на лексикални единици, които демонстрират стилистична диференциация в значението и различна прагматична функция на названията. Образуваните синонимни редове следователно могат да бъдат анализирани и с оглед тези показатели, напр.: *оперативная память* (информативна функция, солидарност с националната езикова общност), *RAM* (информативна функция, солидарност с интернационалната професионална общност, операционална функция) – *память* (информативна функция, солидарност с националната езикова общност, операционална функция) – *оперативка* (информативна функция, солидарност с националната професионална общност), *опера, мозги, рама, камни, озушка, склероз* (информативна функция, солидарност с националната професионална общност, функция забавление) (RU). Това вариране отразява сферите на употреба на думите и словосъчетанията, образувани по даден модел, и промяната в разпространението им в даден тип дискурси. По тези данни се правят изводи за стилистичния и стратификационния статус на названия, реализирани чрез определен словообразователен модел. Основните противопоставяния между вариантите тук са:

- по линия на участниците:

– за неспециалисти и за широка аудитория в публичното пространство: англ. *FAQ – Често задавани въпроси (BG), ЧАВО (RU)*; англ. *delete – изтривам (BG), удалять (RU)*; англ. *source – izvor (SR, SK)*;

– за специалисти и реч вътре в групата: *Ovaj FAQ nije identican s KNOPPIX-FAQ-EN.txt (SR)*; *zna ktoś sposób jak upgrade'ować "xp'ka home edition" na offline'ie. (PL)*; англ. *delete – делвам (BG), deletить (RU)*; употреба на англ. лексема, напр. *source (SR, SK)*;

- по линия на стила:

– за употреба в дискурси, издържани в официален стил (електронна статия, някои форуми): *Elektronická pošta (CZ)*; *komora kablow (PL)*;

– за употреба в дискурси, издържани в неофициален стил (напр. някои форуми, чат): *e-posta* (CZ); *kablownia* (PL); *затривам (изтривам)* (BG); *делом заниматься (удалять)* (RU);

- по линия на езиковата икономия:

– формално минимизирани названия: *pokusaja da se osposobi jedan stariji komp.* (HR); *wkurzałem sie na taxa ze nowa pamiec i mi nie dziala* (PL); *Mam ci napisać 10 razy wielką czcionką, że system wykryje ci 4 giga jak to zrobisz?* (PL);

– формално неминимизирани названия: вариантите, получени чрез начини за производство на лексика, различни от усичане или други форми на абривиация: заемане, семантична и афиксална деривация, композиция, синапсий, примери за които бяха посочени;

– функционално минимизирани названия: *ЗЫ* вм. *‘Post Scriptum’* (буквите З, Ы съответстват върху клавиатурата на латинските Р и S и се предпочитат, за да не се превключва режима, което става с натискането на клавиша Shift, често в комбинация с друг, напр. Alt, т.е. спестяват се два пъти по два клавиша); *Раздел в разработке и пока что есть только один учебник по XHTML!!!* (вм. *HTML* по същата причина) (RU). Тук би трябвало да се причисли и замената на специфични букви от азбуките на славянските езици, използващи латиница, с базовия графичен символ, което се среща и в някои от примерите в тази статия, напр. в полски *ł* се замества с *l*, *q* с *a*, *ę* с *e* и т.н., което спестява натискането на клавиша Alt.

– функционално неминимизирани названия: вариантите, при които в писмен текст не се прилагат допълнителни прагматични техники за спазване на принципа „минимално усилие и максимална бързина при оптимално разбиране”, на който се подчинява минимизацията [Кирова 2001б].

- по линия на конотацията:

– конотативно маркирани думи хибриди, образувани от заета основа и родни словообразователни средства: *ламе* (ламер), *айсикютка*, *блутурутка* (*Bluetooth*) (BG); *писюха*, *писюк* (PC), *аська* (*программа ICQ*) (RU); *instalka*; *Musisz posiadać 64bitowego XP’ka lub Vistę* (PL);

– конотативно маркирани думи родни словообразования: *метр* (*мегабайт*); *локалка* (*локальная вычислительная сеть, ЛВС*) (RU); *izolatka* (*potoczne określenie na standard kodowania polskich znaków ISO-8859-2, stosowany głównie na stronach internetowych*) (PL);

– жаргонизми, резултат от копиран метафоричен пренос: *муле* (<*емуле* от англ. *eMule*, програма за обмен на файлове), *свири* (*просвирва*) (BG); *мама*, *мамка* (*материнская плата*), *гуру* (*опытный мастер*) (RU, UK);

strzelanik, strzelanka (комп. ‘игра с много стрелба’, *shooter*), *ogniomurek* (*żartobliwa nazwa na określenie firewall, zaporą ogniową*) (PL);

– жаргонизми, резултат от метафоричен пренос в езика приемник: *изд-увам (overclock-вам)*, *Кума лиса* (браузъра *Firefox*) (BG); *мозги (память, RAM)*, *сдохнуть (перестать работать)*, *отец* (обращение некоторых *гуру* друг к другу); *убивать, килить, выносить, мочить (удалять)* (RU); *beczka* (*zniekształcenie obrazu na monitorze*) *podstawka pod piwo (płyta CD)*, *cyberniania* (program typu *sensorware*, mający za zadanie filtrować i blokować dostęp do określonych stron i treści w Internecie; *kontroler treści*) (PL);

– жаргонизми, резултат от езикова игра на наслагване на различни значения на един и същ фонетичен комплекс в английски и в езика приемник: *вафла (безжичен интернет – от Wi-Fi)*, *Лазар (лазерен принтер)* (BG); *юзверь (пользователь – от англ. user)*, *Голдед, Голый дед (GoldEd* редактор сообщений), *думать* (проводить время за популярной компьютерной игрой DOOM) (RU); *маздай* (браузър *MS IE – от англ. MuSt dIE – ‘должно умереть’*) (RU, UK).

– конотативно немаркирани думи: съответствията на горепосочените жаргонизми, които са дадени в скобите.

5. Фонетичното вариране представя два типа ТСЛВ.

- резултат от различни произносители навици, зависещи от степента на владее на английски: *леймър, ламер, ламър* (BG); *gambler, gamblerství* [gem-, gam-], *komputer* и *computer* [kompjutr, komputer] (CZ) [примерите от чешки са по Дюлгерова 2002];

- резултат от съзнателна деформация на езика (езикова игра): [канкел] вм. [кенсъл] – от англ. *cancel* (BG); *клацнуть педалью (кликнуть батон)*, *плюхнуться на кейю, плюхнуть кейку (нажать клавиш – от англ. key)*.

Варирането на графичния код представлява пълна или частична намеса на чужда графична система, което е свързано с прагматични конвенции и психолингвистични основания. То е представено от следните ТСЛВ:

- графично фосилизирани форми – заети думи, употребени в оригиналния им графичен облик. Особено ярко това личи при езиците, използващи кирилица: *BBS, CD RW, .avi, zip, bandwidth-a, pindlebot, debugger, default, boot-ването* (BG). Но дори и при езиците, служещи си с латиница, варирането в графичната форма е доказателство за адаптация на думата, напр. в чешки: *drajv* и *drive* [drajv], *scan* [sken] и *sken, scanovat* [sken-] и *skenovat, hacker* [hekr, heker] и *haker; notebook* [noutbuk], *notepad* [noutped] (CZ) [примерите от чешки са по Дюлгерова 2002];

- графично опростени форми – спестяване на диакретични и други знаци, специфични за даден вариант на латиницата и употребата на базовия

графичен символ. Явлението беше посочено като ефект от тенденцията към минимизация, т.е. не само езикова, но и графична икономия по прагматични причини, свързани с употребата на КОК;

- предаване на букви от кирилицата с букви от латиница, способ наречен в българския език *методи(еви)ца*. Това е социална конвенция, често прилагана при комуникация в технологична среда за езиците, използващи по принцип кирилица, първоначално за да се избегнат технологични ограничения, а по-късно по навик и/или със символна функция, маркираща принадлежност към общност, за която КОК е типична форма на комуникация.

„Всяка система от правила, която обосновава единството на определена група от изкази, обединени от единни социално-исторически обстоятелства, се определя като дискурсивно образувание” и то „трябва да се мисли едновременно като съдържание, като начин на човешка организация и като специфична мрежа за движение на изказите” [Менгъно 2000: 69]. Това означава, че дискурсът се разбира като неотделим от социалната практика на определени общности, които го произвеждат и от начина на появата и разпространението му. Бихме могли да кажем, че под действието на един и същ фактор в обществата на славянските народи се формират паралелни общности с еднаква социална практика, включително общи комуникативни норми и речев репертоар, който следва общи типови особености. По-долу излагаме тези от характеристиките, които са съществени за езиковите системи на разглежданите езици. Т.е., тръгвайки от чисто дискурсивните общи черти, ни интересуват тези, които водят до промяна в словника на езика или в негови системни отношения и единици. Прави се опит да се прецени къде и доколко отделните славянски езици се сближават в резултатите от действието на фактора КТ и къде съществуват различия.

1. Употреба на роден езиков код/билингвизъм с английски език

Чрез индивидите, членове на КБГ и чрез дискурсите на КОК въздействието на генералния фактор КТ на практика се реализира като влияние на английския език. Знакове, а заедно с тях технически и социални стандарти, свързани с употребата на компютри се пренасят от английския език в други езици. Основанията за това са прагматични. Идиолектът на членовете на КБГ се простира в разширено поле, изградено от области на два езика и на две графични системи [Кирова 2001в]. Усвоените знакове и норми в рамките на единия езиков код се използват в рамките на другия. При еднакво организиран сегмент от действителността, понятийни връзки и социални норми, най-лесно е наготово да се приеме знакът и неговите

релации от знакова система, в която той вече функционира. Когато подобно прехвърляне се установява като масова практика, то се превръща в норма. От друга страна, общуването със сънародници и непринудеността на тоналността на дискурса благоприятстват използването на родния език. Ето защо в изследваните дискурси се наблюдават употреби в диапазона от превключване на английски или вмъкване на лексема от този език в родната реч на говорещите до пълно адаптиране на чужди знакове, компоненти и модели в неговата система.

След изследване на ситуациите, в които се превключва езиковия код или се смесват кодовете, беше установено, че основната причина за появата на превключване на английски езиков код е интернационалният технологичен стандарт и технологичната среда за комуникация. Затова КБГ се характеризират с вътрешногрупов, небалансиран, инструментален и пасивен билингвизъм. Не взаимодействат пряко носители на различни езици, а носители на даден език в определена социална среда и ситуация са в непрекъснат контакт с речева продукция на друг език. Това е особено характерно за българската езикова ситуация. Количеството софтуерни програми, които имат превод на български и до днес е минимално. Българинът е принуден да работи изключително в англоезична среда. Като пример Microsoft Office е преведен на български (и то не изцяло) едва през 2003 г. Едва от 2000 г. насам се роят порталите в интернет, които предлагат технологична среда за форум и чат изцяло на български език.

Открихме позиции на прагматичен натиск върху избора на език от говорещото лице. Така например върху позициите *ТИС (Технологични изисквания на стандарта в съответната професионална област)* и *ТИД (Технологични изисквания на дискурса)*, както ги нарекохме, говорещите нямат власт. ТИС са такива позиции, които са технологични стандарти за изписване на електронни адреси на сайтове и пощенски сървъри, за описание на технически параметри на компютърни устройства и комуникационна техника.

U ovakvom slučaju treba u **BIOS-u** računala provjeriti i promijeniti postavke za paralelni port sa defaultnog **ECP** načina rada na **Normal** ili probati i druge ponuđene načine kao **Bi-directional** ili **EPP**; može s '**apt-get upgrade**' automatski s Interneta nadopuniti najsvježijim softverom; Kad pokušam nešto da odštampam izbaci mi **error while printing** (SR).

Нелзя удаленно взломать компьютер, у которого **response time** составляет 15 минут (RU).

Obsahujú podporu **FrontPage extensions** a modernej technológie **ASP.net**, balíček **BUSINESS.plus** obsahuje i **databázový server MS SQL** (SK).

Позициите ТИД са в паратекста и са част от средата. В тях програмата поднася изказвания, заложените от създателите на мястото за виртуално общуване. **morti_bad_mood slaps Money- around a bit with a large trout* (Из чат на българи в IRC – програмата обявява, че говорещият привлича вниманието на някого – б. м.).

ТИС и ТИД прокарват норми към други позиции, които са с междинна степен на прагматичен натиск. Такива позиции са отбелязани като *PC* (*Рамка на стандарта*) и *PD* (*рамка на дискурса*) и в тях говорещият има избор. Факт е, че такъв тип позиции се явяват буферна зона между тенденцията към технически, универсален изказ или утвърдени дискурсни норми в даден жанр на КОК от една страна, и стремежа да се възплътят в езиковото средство родната езикова идентичност, от друга страна. Технологичните стандарти и дискурсните комуникативни норми са създадени вече на английски език и принуденият да ги познава потребител освен пасивно, започва да ги използва вече активно най-често именно в такива позиции: *Na URL-adresi http://www.knopper.net/knoppix/ nalazi se tabela s lokacijama s kojih se može skinuti iso-image KNOPPIX-a* (SR).

Втората причина за превключване на езиковия код са интернационалните комуникативни норми на жанра и на социалната група. В примера по-долу изказване на говорещия е вписано в дискурсната рамка на форум, като обявява кой говори и резюмира последващото съдържание. В такава дистрибуция често се използват английски варианти: *NoNaMe. account; вкл./выкл. регистрация забыл пароль?* (RU). Позициите PC и PD в най-голяма степен създават условия от смесване на кодовете да се премине към заемане: *News: компютеры, мониторы, ноутбуки, видеокарты, hard, железо* (RU).

В свободните от прагматичен натиск позиции (СП) членовете на КБГ предпочитат да се изразяват на родния си език, но автоматично или съзнателно прилагат речево поведение, което са усвоили от английските норми и в позициите на натиск в славянската реч. Като резултат в изследваните дискурси на славянските езици се използват и оригинални английски думи и фрази, но и много от тях постепенно се адаптират в езика.

При собствените имена също съществуват позиции на прагматичен натиск. Имената, които не се избират от говорещите, ала биват употребявани от тях (*имена*) създават модели. Анализът показва, че собствено име, което обичайно се явява в позиции на технологичен или технологично-дискурсен натиск или представя уникалния си денотат в глобална комуникация, с по-голяма вероятност се реализира чрез вариант, който го приобщава към глобална норма. Нещо повече, наличието на такова име

в изказването може да стане причина да се появят и други варианти, които са английски или са близки до английския оригинал. *Ma brate... Samo ti ubaci Kubuntu CD i dici ce ti se live Linux...* (SR).

Когато самите говорещи си избират собствени имена (*никове*), те в голяма част от случаите прилагат възприетите от чуждите образци норми за именуване: *SimJap*, *Gareth* (PL), *greisi* (SK), *Mr X* (SL).

2. Образуване на нови лексеми и словосъчетания от роден езиков материал/заемане на думи и словосъчетания

В българския само в отделни случаи за ново понятие се изковава родно название, напр.: *търсачка*, *валидатор*, *визуализатор*, *емтелка*. По-активно се съчетават съществуващи вече в българския език думи, които се лексикализират в единен термин (*текстов режим*, *езиков индикатор*). Вместо да се словообразува от домашен материал от английския език се заемат знакове. В останалите славянски езици се наблюдава същата конкуренция. В тях обаче словообразуването с наличните в системата морфологични средства и семантичната деривация са по-силно застъпени. Това до голяма степен е въпрос на езикова политика – напр. силната пуристична традиция в чешки се налага още при изграждането на основите на терминологията. По отношение на фактора КТ тя се изразява и в масовото прилагане на локални версии на чуждите програмни продукти. В резултат на това в много случаи названията са образувани на родна почва или съществуваща дума поема новото значение. *ovladač* (*драйвър*), *tiskárna* (*принтер*), *správce souborů* (*файл мениджър*), *poskytovatel* (*провайдер*), *adresář* (*директория*), *řetězec* (*стринг*). [вж. Дюлгерова 2002]. Процесът на демократизация, който се наблюдава във всички славянски езици след разпадането на Източния блок, до голяма степен даде шанс на заемките, които дотогава бяха удържани. Специално в българския език някои родни варианти бяха пометени и се утвърдиха заетите: *принтер* вм. *печатарка*, *стринг* вм. *низ* и пр. Демократизацията обаче приобщи българският език към останалите славянски езици, при изразяването на вида в глаголи от чужд произход – въведе терминообразуване по роден словообразователен модел с *-ва/-н* (*даунлоудвам/даунлоудна*, *мейлвам/мейлна*), докато преди 1989 г. продуктивни бяха моделите със суфиксите *-ира*, *-изира*, които не отбелязват значенията на вида.

Може да се заключи, че при словообразуването с родни морфологични средства разминаванията между славянските езици са по-големи в конкретните реализации. ТСЛВ обаче показват, че се използват идентични словообразователни начини, дори модели, но с различна продуктивност в отделните езици и с различна стилистична

и стратификационна маркираност. [Повече по въпроса, както и относно морфологичната адаптация на заетите варианти вж. у Кирова 2004].

3. Словосъчетания със суфиксен компонент в атрибутивна позиция/сложни думи (словосъчетания) с безсуфиксен компонент в атрибутивна позиция

Във всички славянски езици зает сложен знак за понятие по традиция се адаптира като сложна дума: *видеоигри, уебдизайн* (BG), *видеоигри, уебдизайн, уеб-дизайн* (RU). По този начин, от една страна, се подчертава единството на семите в понятийното съдържание. От друга страна, се поддържа автентичното звучене на термина. Наред с това поредица от такива знакове с повтарящ се компонент в атрибутивната позиция обикновено налага създаването на прилагателно, което да назовава признак, схващан вече като отделна същност, способна да се приписва на обекти от действителността. Образованата лексема прави възможна употребата на усвоеното понятийно съдържание при синтактично свързване с названията на други обекти. В синтетичните славянски езици се появяват суфиксни прилагателни имена: *cashová paměť, ikonové menu, webová kamera* (CZ); *хардовый; чатовский, уебский* (RU). Съществуват варианти *cash paměť, PC aplikace, ikon menu, web kamera* (CZ) и графично разделната форма показва, че те са на прага между сложна дума и словосъчетание, което понякога дори се отбелязва с дефис – *LCD-телевизоры* (RU).

В това отношение българският език показва най-съществено различие. Когато заемането на думата е станало преди 90-те години в атрибутивна функция се реализира вариант със суфиксно прилагателно: *терминални устройства, мултимедийни инструкции*. Фактори за това са езиковата политика на страната в този момент – придържането към традиционната норма и практиката обикновено като термин да се налага вариант, който е утвърден и в руската техническа литература. Днес операцията е на синтактично ниво и е функционална – поради самата си позиция даден знак за съществително име чрез конверсия с нулев морфологичен показател се третира като прилагателно, напр.: *java поддръжка*. Моделът без суфиксация се среща дори тогава, когато в езика вече има утвърдени прилагателни имена (*драйвър порт* вм. *драйвърен порт*). Суфиксно се образуват само притежателни прилагателни със *-ски* от съществителни нарицателни за лица, вършители на действие: *геймърски, хакерски*. Когато е налице отношение, което може да се тълкува като притежание, понякога в разговорната реч освен терминологичния модел (*Word файл*) се прилага

и суфиксен – *Файлът е Word(овски)* [за факторите, блокиращи суфиксацията вж. Кирова 2005].

Безсуфиксните думи, производни на съществителни имена, се съпоставят в родната лексикална система със суфиксни думи със същото словообразователно значение: *vgradena sound karta i P4 1,7 Ghz* – няма смисъл от *звукова карта*; *Той е предназначен за отчетност и контрол на компютърни зали и интернет клубове*. При тези съотнасяния словообразователният суфикс и нулевата морфема са материални изразители на семантичната аналогия и словообразователното противопоставяне между двата модела в рамките на един тип. Подобни, ала по-слабо изразени тенденции, са налице и в останалите славянски езици (напр. при наличието на абривиатури в определителната позиция), но поради аналитичната си природа българският език първи реализира модела на конверсията тотално и категорично [Кирова 2006].

4. Семантична деривация на родна основа/заемане на значения (калкиране)

Фактор за развитието на еднакво значение в лексеми на различни езици (не само славянски) са няколко базови метафори, които са ефекти от когнитивните механизми на човешкото съзнание:

- възприемането на *информацията като среда*, при което действията на лице с информационни „обекти” и „инструменти” се представят като физически действия – съответните названия в даден език, напр. за ‘отварям’, ‘затварям’, ‘изтривам’, ‘слагам’, ‘махам’.

- възприемането на *виртуалната действителност като свят (място) в друго пространство – електронното*, при което се пренасят названията на всички обекти от реалната действителност, изпълняващи същите функции. На семантично ниво те получават нова диференциална сема, която стеснява значението – ‘в електронното пространство’. Такива са съответните названия в даден език, напр. за ‘адрес’, ‘поща’, ‘библиотека’, ‘речник’, ‘отивам’, ‘говоря’, ‘вход’ и пр. Произвеждащите думи пък разширяват обема си, включвайки в него възможността да означават не само физически обекти и действия, но и такива, които са само тяхна проекция в електронното пространство.

- *антропоморфизиране на машините*, при което действията на техния софтуер се разглеждат като действия на човек. В едни случаи причината е, че техниката и технологиите вършат дейности, вършени преди това от човек – ‘чете’, ‘пише’, ‘архивира’, ‘свири’; в други случаи те като посредник извършват поръчани от човека действия в информационната среда и виртуалния свят – ‘намира’, ‘оглежда’; в трети – им се приписват

признаци, действия и състояния, характерни за човека: ‘спи’, ‘вижда’, ‘пита’, ‘помни’, ‘отговоря’ и под.

- *тематична метафора*, при която преносът на едно значение (напр. при названията в съответния език за ‘вирус’, ‘мрежа’, ‘електронна поща’), поражда развиването на нови значения в цяла семантично свързана група думи в съответния език (‘заразявам’, ‘ваксина’, ‘доктор’; ‘трафик’, ‘порт’, ‘импортирам’; ‘адрес’, ‘писмо’ и пр.).

В резултат на посочените процеси, поемайки вторичното “компютърно” значение, произвеждащите думи в даден език разширяват обема си. Лексикалната съчетаемост разкрива семантичната иновация. Поради близостта на славянските езици или старо заемане от общ източник в много случаи конкретните реализации дори са еднакви или сходни с оглед специфичните фонетични и морфологични характеристики на отделния език: *název/obchodní označení poskytovatele připojení, okres/město, krátký nadpisek příspěvku* (CZ); *приложение* (BG, RU); *бутон* (BG, RU, UK), *buton* (CZ, PL).

Макар че новостите в областта на КТ се провеждат чрез английския език, при семантичната деривация не може да се говори за директно копиране. Става въпрос за процеси в самите славянски езици, които са естествени и само донякъде са стимулирани от английския език, където новите значения вече са изградени. Тук основна роля имат двуезичните индивиди, в които се фокусират пресичащите се влияния на индивидуалния опит, съзнанието, езиковите системи и обществените отношения, отразяващи се върху използвания езиков знак. Примери за това са различията в конкретната реализация на метафората, напр. съответствието на значението ‘следене на трафика на пакети информация в дадена мрежа’ на руски – *нюхатъ*, е по-близко до английското *sniff* ‘душа’, докато на български е приложен родноезиков пренос – *подслушвам*.

5. Употреба на неабревирирани лексеми/заемане на инициални абривиатури

В областта на КТ всички инициални абривиатури възникват и се употребяват под въздействието на технологичен натиск (позиция РС), тъй като те са знак на специално знание. Обикновено абривиатурата се дефинира от изходно словосъчетание на английски и в съответния език се използва като самостоятелен знак (съществително), много често единствен. Постоянната звукова форма и графичен вид е условие за нейното разпознаване и утвърждаване. Затова във всички славянски езици се избягва формоизменението на абривиатурите. Това важи особено за абривиатура в атрибутивна позиция и в писмен текст. Дори в чешки, където има суфиксирани

производни (*péčéčková aplikace* от *PC*), те се конкурират с неизменяемите варианти: *Znam IP adresu serveru, který má v DNS několik aliasu* (CZ). Запазването на формата се постига по следния начин. Инициалните абривиатури най-често обозначават вид технология. По тази причина преди всичко се свързват с названията на всички потенциални аргументи към пропозиции (сцени), представящи използването на дадената технология и те достатъчно ясно изразяват необходимите семантични и граматични значения: *Prebacio sam sve usb uredjaje (skener, router, stampac) na prednje usb portove i lepo su radili par dana*; *USB stick ne radi* (SR); *Port USB jest uniwersalny; udostępniająca obsługę USB* (PL). В официален писмен текст или когато се прецени, че аудиторията не е подготвена достатъчно, за да актуализира отнасянето към субстантивна категория, се експлицира названието за родовото понятие, макар че във формата то е маркирано с буквен знак. Заедно с това абривиатурата получава граматична оформеност: *Jeszcze parę lat temu BIOS umieszczony był najczęściej w pamięci ROM* (PL); *В честь кода ASCII даже был назван небольшой астероид* (RU). Както се вижда от примерите има известни разлики между отделните езици – всеки следва традиционната за него позиция на определителя спрямо определяемото.

В разговорната реч на специалисти често се открива само абривиатурата без да се пояснява родовата категория, към която тя се отнася: *Nechal jsem to být a dnes jsem zkusil zapojit myš přes USB (port USB)* (CZ). Когато абривиатурата е съществително и при по-неформална комуникация, формоизменението може да се изпише: *В данном случае D: ассоциируется с CD-ромом* (RU); *od priprema za instalaciju u BIOS-u do konfiguracije servera* (SR). В такива случаи в езиците с кирилица абривиатурата дори може да бъде кирилизирана – *Свързърт ми е на XP а другите ПЦ-та са на 98* – а в крайната степен на национализация се отбелязва звученето ѝ – *печето, сидитата* (BG).

Фактът, че инициалните абривиатури получават род по формални показатели, както всички съществителни имена, както и фактът, че в разговорния стил имат експлицитна флексия, говори за степента на тяхното лексикализиране. Най-често употребяваните понякога късат графичната връзка с изходното словосъчетание, което е извън системата на дадения език, и не се различават от същинските думи: *джиесем* (BG), *péčéčková* (CZ). При всички случаи възможността за конкуренция между неабривиирани названия и абривиатури е силно ограничена. Абривиацията е последната стъпка сред начините за образуване на производни названия – след деривацията, композицията и синапсия [Мурдаров 1983: 109]. Изборът се диктува от прагматичните основания на потребителите. Те

най-често избират тези крайно минимизирани лексикални единици, които имат терминологична същност и интернационална употреба.

6. Употреба на неминимизирани/употреба на минимизирани форми на думите

Разнообразните начини за съкращаване на материалната форма на лексикален езиков знак са обединени под названието минимизация. Те могат да се подчиняват както на традиционната за дадения език норма, така и на интернационална норма – технологична или жанрова. Именно интернационалните норми са силно застъпени в изследваните дискурси: *v.4.0*, *w8*, *PM*, *(i)net*. Те не зависят от езика, на който се провежда комуникацията. Освен в проучваните дискурси на славянските езици, открихме ги още в аналогични условия в шведски, италиански и др. Интересуват ни обаче минимизираните названия, а не толкова графичните съкращения (освен в случаите, когато преминават в лексикални). Наред със заемането на думи, съкратени още в английски, редица словообразователни начини, характерни за славянските езици, също работят в тази посока. Такива са универбирането, субстантивацията и усичането. Тяхната продуктивност и конкретните модели (със или без суфикс и какъв именно) се диктуват до голяма степен от традициите в съответния език. Така например руският прилага всички в много висока степен. Силно присъства не само използването на заети наготово усечени варианти (*комп – компютер, кило, ка – килобайты*), но се създават и на родна почва (*прога – програма, винт – винчестер, жесткий диск*). За разлика от останалите славянски езици българският по-рядко използва суфикси (*антивирус < антивирусна програма*) и при това с ограничен набор – главно *-ка, -ачка: търсачка < търсеща машина*. Малко по-голямо е разнообразието при експресивните наставки, но те имат друга функция и с тях не се създават минимизирани названия.

7. Употреба на конотативно маркирани думи/неконотирани названия

Такава част от словника на КБГ има във всички славянски езици. Тя се различава обаче по количество и разпределение между използваните начини за производство на лексикални единици. Нещо повече, един и същ словообразователен модел в различните езици може да има вариращ стил-истичен статус. Това до голяма степен зависи от противопоставянията със съществуващия речник на езика въобще, както и в самото поле на КТ. Така напр. суфиксът *-ка* сам по себе си не маркира образуванията с разговорност толкова силно в чешки и полски, колкото в руски и в български. По-силно снижаване на стила се чувства обаче винаги, но отново в разл-

ична степен, в случаите, когато се свързва роден суфикс със заета основа и хибридите се противопоставят на съществуващи несуфиксирани варианти: *mp3ka* – *mp3* (CZ, SK, PL, BG, RU).

Най-голямо различие между езиците има, когато се метафоризира значение на съществуваща дума въз основа на асоциации, отразяващи явления, отношения или нагласи на мислене, характерни за съответното общество. Някои от резултатите са експресивни – *farmer* (‘лице, което в компютърна игра повтаря непрестанно едни и същи действия, за да се сдобие с по-добър резултат’) (PL), *точа* (*даунлоудвам, свалям*), *пържа* (*overclock-вам*) (BG), *мудем* (‘неправилно работещ модем’); *систем просетаниласъ*; *он проальтшифтовал* (RU); *kość* (*czip*) (PL); други са загубили тази окраска и се използват масово като професионализми – *plik* (‘file’) (PL); *дъно* (‘mother board’, *дънна платка*) (BG). Може да се каже, че по отношение на експресивните думи руският език е отишъл най-далече. Същото заключение прави и Благоева [2005], която изнася данни, че синонимните редове в руски са около 4 пъти повече отколкото в български. Това се дължи във висока степен на експресивните думи и на факта, че те са индивидуални оказинални названия, които обаче поради глобалността на комуникацията на КБГ чрез интернет се разпространяват в огромна речева общност. Т.е. има зависимост между извършваните речеви обмени от една страна, и появата и оборотите на използване на лексемите, от друга. Това е причина по принцип в руския език да присъства много голям пласт от стилистично маркирани названия, което допълнително създава традиция.

В заключение може да се каже, че употребите на езика, присъщи на областта на КТ са специализиран дискурс, съдържащ специален език. В рамките на даден национален език това поле на специална лексика включва език на специалността (терминология) и социално обусловен речник (професиолект). Статусът на лексикалните единици от полето е динамичен и се определя от две опозиции: *стилистическа неутралност/стилистическа маркираност* на думата и *ограничена употреба/широка употреба*.

По стилистичната скала се очертават следните структурни нива на полето, около които гравитират лексемите: *Регистрите на научния стил* съдържат термини (стратификационно и ситуационно неутрална реч), но нараства и употребата на професионализми в ролята на термини, поради факта че са кратки и обикновено интернационални названия. Речта е предназначена главно за специалисти. *Научнопопулярните регистри* съдържат терминология и професионализми. Допускат се единици, маркирани като разговорни (родни и интернационални, но без експресивни конотации),

т.е. по-слаби маркери. Това е публична реч и е предназначена за неспециалисти. *Разговорните регистри без експресивна функция* съдържат единици с различна степен на стратификационна и ситуационна маркираност, без конотативна окраска. В речта имат информативна и операционална функция. Оттук се излъчват единици, които формират основния словник на компютърния сленг (макроговор). Това е неофициална реч, използвана в ежедневно комуникация на КБГ, сред потребители на компютърни услуги, а най-разпространените единици и сред националната общност. Заетите думи, които не са подчинени на закона за езиковата икономия, проявяват тенденция да се превръщат в интернационални термини. Ситуационно маркираните професионализми (усечени думи, универбати) се възприемат от КБГ като разговорни синоними на термините. *Разговорните регистри с експресивна функция* съдържат единици със силна стратификационна (различните видове КБГ) и ситуационна маркираност, чиято социална цел е забавлението и потвърждаването на груповата солидарност. Употребяват се при непринудена реч на отделни КБГ или между различните видове КБГ, също от някои обикновени потребители. Най-разпространените единици вътре в отделна КБГ преминават в макроговора на цялата компютърна общност, а оттук и в разговорната реч на националния език. Това равнище има субстандартен характер. Представеното разпределение се потвърждава от подобни наблюдения на Рангелова [2003], направени за чешкия език.

Според големината на речевата общност (социално и териториално разпространение) в полето се очертават следните корпоративни говори, които служат за комуникация между отделните социални колективи от един тип. *Компютърният професиолект* съдържа силно стратифицирани единици, употребявани в речевата практика на професионалната общност, но рядко извън общността. *Социалните компютърни говори* (микроговори) на геймърите, на чатърите и др. съдържат преди всичко стратификационно маркирани единици, независимо каква е степента на ситуационната им маркираност. Някои от тях с разпространението на практиките на съответните групи влизат в словника на компютърния сленг. *Макроговорът на КБГ (компютърен сленг)* служи за междугрупова комуникация в широка социална общност с общ белег – „дейност с компютри”, независимо дали дейността е основа за членство в социално обединение или не. Съдържа константни маркери (индекси) и вариантни маркери, които се излъчват от професиолекта и социалните КБГ, но се използват и от обикновените потребители.

Изводът от оценката на единиците е, че слабо маркираните стратификационно и ситуационно единици са оперативни термини – имат

терминологично значение, но се употребяват повече в разговорната реч. Те формират основата на компютърния макроговор. Силно маркираните стратификационно и ситуационно единици са експресивни синоними на термини и професионализми. Те формират компютърен жаргон. Неангажираните с компютърна дейност лица третират всички компютърни професионализми, сленгизми и жаргонизми като нетрадиционен речник на определена социална общност (като компютърен жаргон). В полето протичат следните процеси: *разширяване/стесняване* на употребата на даден тип номинации, т.е. обезличава се връзката им с определена общност; на *неутрализация на стилистичната маркираност* на определени лексикални типове. Откроява се движение на типови множества от значения, думи, словосъчетания, графични образи, комуникативни практики към книжовния език.

Моделът на полето на специалния език на КТ заедно с модела на дифузното разпространение на въздействието на факторът КТ от епицентъра – КБГ и КОК – към потребителите и неангажираните с компютърна дейност лица разкриват генезиса на компютърната лексика и механизма на популяризирането ѝ сред националния езиков колектив, както и разпределението ѝ във функционалните равнища на даден национален език.

Съпоставката на славянските езици в областта на КТ показва, че под действието на общия социален фактор и посредничеството на английския език в рамките на съответните национални езикови общности се формират дискурсни общности, които имат общи комуникативни норми и особености на словника. Сходното историческо развитие от средата на миналия век насам и общият произход на основния речников фонд, словообразователните модели и езиковите системи допълнително сближават типовите особености в техните конкретни реализации. Според Фергюсън [Ferguson 1971: 221] има най-малко три измерения, релевантни за измерването на езиковото развитие: *графикализация* – свързана с употребата и еволюцията на писмения език; *стандартизация* – развитието на единна норма, която надхвърля регионалните и социалните диалекти; *модернизация* – осигуряването на междупреводимост с други езици в сферата на теми и дискурсни характеристики, присъщи за индустриализираните, светски, структурно диференцирани модерни общества. Прилагайки тези критерии по отношение на процесите в изследваното специално поле, би могло да се заключи, че по всички тях славянските езици се приобщават към модерните езици. Те са формирали единни функционално-стилистично разслоени национални норми с кодифицирани и субстандартни варианти, които покриват целия диапазон от обществени функции на речта. Изградили са семантичните йерархии на актуалното

човешко знание в областта на КТ и са в руслото на интернационалните стандарти в специализираното дискурсно образование.

Библиография

- [Благоева 2005] – Д. Благоева, *Синонимия в компютърно жаргонно българско и русско езиково*, // *Liternet*, 16.01.2005, № 1 (62), http://liternet.bg/publish13/d_blagoeva/sinonimija.htm (03.12.2007).
- [Дерменджиева 2001] – Гр. Дерменджиева, *Увод в компютърно-опосредстваната комуникация*, С., Ун. изд. “Св. Кл. Охридски”, 2001.
- [Дюлгерова 2002] – Г. Дюлгерова, А. Рангелова, *Наблюдения върху компютърната лексика в българския и чешкия език*. *Българският език – история, настояще, бъдеще*, Юбилейна международна научна конференция, София, 3–7.10.2002 (под печат).
- [Кирова 2001a] – Л. Кирова, *Пространствен динамичен модел на професиолекта на компютърните технологии и на социолектите на компютърно базирани групи*, // *LiterNet*, 14.11.2001, № 11 (24) <http://www.liternet.bg/publish3/lkirova/model.htm> (03.12.2007).
- [Кирова 2001б] – Л. Кирова, *Особености на чат-разговора*, *LiterNet*, 24.07.2001, №7 (20) <http://www.liternet.bg/publish3/lkirova/chat.htm> (03.12.2007). Също в: *Проблеми на българската разговорна реч*, т. 6, В. Търново, Ун. изд. “Св. св. Кирил и Методий”, 2004, с. 113–123.
- [Кирова 2001в] – Л. Кирова, *Билингвизъм и диграфия в речта на българските геймъри*, // *LiterNet*, 11.08.2001, № 8 (21) <http://www.liternet.bg/publish3/lkirova/gamers.htm> (03.12.2007). Също в: *Проблеми на социолингвистиката*, т. 7, С., Международно социолингвистическо дружество, 2002, с. 100–110.
- [Кирова 2004] – Л. Кирова, *Един сравнителен поглед върху компютърната лексика в славянските езици*, // *LiterNet*, 14.05.2004, № 5 (54) <http://www.liternet.bg/publish3/lkirova/slav.htm> (03.12.2007).
- [Кирова 2005] – Л. Кирова, *Обобщаване на семантичните и граматични значения при словообразуване с чужда дума в специалния език на компютърните технологии*, БЕ, 2005, № 1, с. 48–58.
- [Кирова 2006] – Л. Кирова, *Адаптация на новозаети сложни названия в българския и в руския език. (Върху материал от специалния език на компютърните технологии)*, Научни приноси (език, литература, история), София, Славянско дружество, с. 119–131.
- [Кирова 2007] – Л. Кирова, *Компютърните технологии и българският език*, София, СемаРШ.
- [Менгьоно 2000] – Д. Менгьоно, *Ключови термини в дискурс анализа*, С., Ун. изво „Св. Кл. Охридски”, D. Mainqueneau, *Les termes clés l'analyse du discours*, Éditions du Seuil, 1996.
- [Мурдаров 1983] – Вл. Мурдаров, *Съвременни словообразователни процеси*, С., 1983.
- [Рангелова 2003] – А. Рангелова, *Nová slova z oblasti počítačové techniky v češtině a bulharštině (se zřetelem k jejich lexikografickému zpracování)*, // *Dynamika a inovace v češtině a bulgarštině (90. léta 20. století)*, Praha, s. 108–115.
- [Фергюсън 1971] – Ch. A. Ferguson, *Language Development*, // *Language Structure and Language Use. Essays*, Stanford University Press, California, s. 219–232.

Lyudmila Kirova

DISCOURSE COMMUNITY IN THE FIELD OF COMPUTER TECHNOLOGIES AND THE SLAVIC LANGUAGES

(Summary)

The article is a comparative research on the speech of *computer-based groups (CBG)* and *computer-mediated communication (CMC)* in Slavic languages. The type peculiarities of speech that arise under the factor of *computer technologies (CT)* and English language as a mediator in that process are brought out. Despite the difference of the languages CBG have lexicons with similar features and share universal practices of communication in the field of CT and tend to build up discourse community.

Having juxtaposed examples from the different Slavic languages, the efficient methods for the production of new lexis in the field of CT (such as semantic derivation, borrowing and word formation of foreign words) as well as word formative models that shape the functional-stylistic variety are cleared out. On the choice of designation are discovered *positions of pressure* on the part of *technological* and *technological-discourse factors* and also *in the field of proper names*. The CMC genres *article*, *forum* and *chat* display different combinations and hierarchies between the social functions of speech activity as *informative*, *solidarity*, *entertainment* and *operational function*. They impose new communicative rules reflecting on designation, namely: maximum informativeness of sign in minimum material form; a universally recognizable in the specific field graphic form.

A conclusion is made that the innovations in the lexical field of CT in the Slavic languages are marks of a modern language development that incorporates in processes that are in progress in all contemporary languages. They are results of the integration of lexemes and norms became current internationally that, in this way, overcome a number of factors blocking the traditional adaptation. The speech of bilingual teams such as CBG proves that the factor of CT stimulates the processes of analytism (more in Bulgarian, the only analytical Slavic language, than in other ones).